

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
**Особливості міжособистісних відносин і ставлення до іншого у осіб,
схильних до вимагаючої поведінки**

Люди мають сильну потребу в приналежності, приєднанні до іншого. Ця, зумовлена соціально-біологічними причинами, потреба сприяє виживанню людини. Не даремно ще наші далекі пращури збиралися в племена та громади: у самотньої людини шансів на виживання тоді практично не було. Зараз ситуація не настільки небезпечна, але, як і раніше людина, прагне спілкування, взаємодії з іншими. У психологічній науці останнім часом актуальною стає проблема вимагаючої поведінки, яку можна охарактеризувати як небажання чи нездатність самостійно дбати про себе, забезпечувати себе. Це прагнення (часто несвідоме) жити за рахунок інших людей. Мова йде навіть не просто про поведінку, а загалом про світогляд, про ставлення до життя, до оточуючих (С.Л. Грабовська, М. Левицька)

Люди, що живуть за рахунок інших, існували завжди, але в сучасному світі, де переважна більшість людей покладається на себе, це стає проблемою. В літературі або по телебаченню наше суспільство не позиціонується як суспільство творців або кріейтерів, але зате словосполучення «споживацьке суспільство», «суспільство споживання» лунають щодня.

Сам термін «вимагаюча поведінка» з'явився в українській психології нещодавно й досліджений недостатньо. Проблема вимагаючої поведінки, як психологічну проблему описала у своїх роботах професор Варшавського

університету М. Левицька. У вітчизняній психології цю проблему розробляє С.Л. Грабовська з колегами.

При цьому вимагаюча поведінка розглядається в основному в ключі соціальної психології (М. Левицька, С.Л. Грабовська), проблем мотивації (С.Л. Грабовська), виховання. Однак навіть у рамках соціальної психології даний феномен не вивчений всебічно. Зокрема, досить мало уваги приділяється міжособистісним відносинам, ставленню до іншого в осіб з вимагаючою поведінкою: крім того, що вони прагнуть одержати бажане за рахунок іншого, мало вивченими залишаються особливості їх міжособистісних взаємодій.

Об'єктом нашої роботи стали міжособистісні відносини. Предметом — особливості міжособистісних відносин і ставлення до інших у осіб з вимагаючою поведінкою. Метою дослідження є виявлення особливостей міжособистісних відносин і ставлення до інших у осіб з вимагаючою поведінкою.

Враховуючи мету нашого дослідження було обрано наступні методи: методика, призначена для дослідження вимагаючої поведінки, розроблена С. Грабовською (Грабовська С.Л., Кліманська М.Б.); п'ятифакторний особистісний опитувальник («Велика п'ятірка») (Хромов А.Б.); Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі; Методика «незавершених речень». Для математичної та статистичної обробки даних було використано U-критерій Мана-Уїтні та Φ -критерій Фішера. Дослідження було проведено на вибірці осіб, що здобувають другу вищу освіту на факультеті психології.

За результатами емпіричного дослідження було виявлено низку відмінностей між групами з різним ступенем вимагаючої поведінки.

Особи, що мають велику схильність до вимагаючої поведінки, в цілому молодше, більш відокремлені від інших людей, менше потребують емоційних контактів, більш прохолодно ставляться до інших людей, менше їх розуміють.

Вони менш наполегливі, ніж особи, не схильні до вимагаючої поведінки; більш позитивно ставляться до своєї сім'ї, а також до батька.

Люди, схильні до вимагаючої поведінки, недоброзичливо ставляться як до підлеглих, так і до вищестоящих осіб. Вони також гірше ставляться до осіб протилежної статі та агресивніші, ніж особи, що не схильні до вимагаючої поведінки або демонструють таку поведінку в незначному ступені.

Виконана робота дозволяє визначити низку актуальних питань, які потребують подальших наукових досліджень, зокрема: вивчення особистісних аспектів, особливостей ціннісно-мотиваційної і емоційно-вольової сфер, а також інших аспектів міжособистісних відносин індивідів з вимагаючою поведінкою.

Література:

1. Грабовська С.Л., Кліманська М.Б. Методи дослідження схильності до «вимагаючої поведінки» // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №5(86). – С.1-5.

2. Грабовська С., Левкова О. Споживацька мотивація: психологічний ракурс // Вісник Львівського університету. Серія «Філософські науки». – 2003. Вип.5. С. 416-422.
3. Психологические тесты. Под ред. Карелина А.А.: в 2Т. – М.: «ВЛАДОС»; 2000. – Т.1. – 250С.
4. Психологические тесты. Под ред. Карелина А.А.: в 2Т. – М.: «ВЛАДОС»; 2000. – Т.2. – 248С.
5. Хромов А.Б. Пятифакторный опросник личности: Учебно-методическое пособие. – Курган.: изд-во Курганского гос. университета; 2000. – 23 С.